

Traktat o rzeczach następujących po sobie, przypisywany Williamowi Ockhamowi Część pierwsza – *Traktat o ruchu**

Od tłumacza

Przypisywany Williamowi Ockhamowi «Traktat o bytach następujących po sobie» (*Tractatus de Successivis*) składa się z trzech części: o ruchu, miejscu i o czasie. Część druga stanowi część innego dzieła Ockhama: *Summulae in libros Physicorum*, które znane jest także pod tytułem *Philosophia naturalis*, albo *Summula Philosophiae Naturalis*. Właściwe całe *Tractatus de Successivis* znajduje się niejako w dziele *Summula Philosophiae Naturalis* i w obszerniejszym *Expositio in libros Physicorum*, a różnice np. między *Traktatem* a *Expositio* są minimalne.

Nie wiemy kto jest autorem *Traktatu*. W roku 1380 uczony franciszkanin, Piotr Philargi z Kandii, późniejszy pretendent do tronu papieskiego jako Aleksander V (w dobie synodu w Pizie), w swym *Komentarzu do Sentencji* przywołał *Tractatus* jako autentyczne dzieło Ockhama, podobnie jak wszystkie rękopisy tekstu. Świadczenia te nie rozstrzygają wątpliwości, gdyż pojęcie autentyczności było w tym okresie używane w szerokim sensie: Ockham może być tylko inspiratorem dzieła, albo jego pisma posłużyły ewentualnemu kompila-

* Część trzecia, *Traktat o czasie*, ukazał się w poprzednim „Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej”.

torowi¹. Kompilacji tej mógł dokonać sam Ockham. Pierwszym nowożytnym historykiem, który poddał w wątpliwość autorstwo Ockhama był Leon Baudry. Niewątpliwie cały materiał użyty do napisania tego dzieła pochodził od Ockhama². Poglądy przedstawione na kartach dzieła zgadzają się z opiniami wyrażonymi w innych pismach angielskiego uczonego³. Nie można jednoznacznie stwierdzić kiedy powstał *Traktat*, chociaż miało to miejsce przed rokiem 1350⁴. Dwie pierwsze części dotyczą statusu ruchu i miejsca w metafizyce uprawianej w duchu krytycznego arystotelizmu. Część trzecia o czasie dotyczy ważnej w epistemologii i ontologii kwestii natury czasu i sposobu istnienia pojęcia czas. Podstawą przekładu jest wydanie krytyczne⁵.

Marcin Karas (Kraków)

¹ Por.: W. Ockham, (attributed to) *The Tractatus de successivis*, ed. by Ph. Boehner, St. Bonaventure 1944 (dalej: *The Tractatus de successivis*), s. 30, przypis 3: [Piotr z Kandii] „uses authenticity in the large and truly medieval sense. But his testimony, being too late (1380), is not of great value”.

² Według Boehnera: „Almost every line was written by Ockham, and in this sense the *Tractatus de Successivis* is authentic”, *The Tractatus de successivis*, s. 29. Lektura *Traktatu* potwierdza jego silną zależność od pozostałych dzieł przyrodniczych angielskiego franciszkanina.

³ Jak świadczy Perler jest to: „eine Kompilation, die wohl von einem Schüler Ockhams stammt – die wichtigsten Erörterungen aus der *Expositio* zusammengefaßt”, D. Perler, *Prädestination, Zeit und Kontingenz. Philosophisch-historische Untersuchungen zu Wilhelm von Ockhams Tractatus de praedestinatione et de praescientia Dei respectu futurorum contingentium*, Bochumer Studien Zur Philosophie 12, Amsterdam 1988, s. 193.

⁴ *The Tractatus de successivis*, s. 22.

⁵ *The Tractatus de successivis*, s. 32–122.